

Keho historioitsijan tietolähteenä

Kolbe Laura. Keho: Matkoja ikään, mieleen ja minuuteen. Kirjapaja 2022, 213 s.

Kehollisuuden kietoumia

Laura Kolben *Keho: Matkoja ikään, mieleen ja minuuteen* ei ole suoranaisesti elämäkerta, vaikka se on omaelämäkerrallinen. Se ei myöskään ole historiallinen tietokirja, vaikka sellaisiakin sävyjä kirjassa on. Kirjaa voisi luonnehtia jonkinlaiseksi genrejen sekoitukseksi, sillä se on kiehtova kietouma kokemuksellista kehollisuuden ja vanhenemisen pohdintaa, kehon ja sukupuoliön kulttuurihistoriaa sekä Kolben omaa sukuhistoriaa ja ylisukupolvista kerrontaa.

Kolbe on Euroopan historian professori Helsingin yliopistossa. Tutkijan kirjoitus- ja analyysiote kirjan eri teemoihin näkyy läpi koko kirjan, mutta kirja ei missään nimessä ole tarkoitettu vain tutkijoille. Päinvastoin kirja on hyvin helposti lähestyttävä, ymmärrettävä ja selkeästi kirjoitettu. Siihen voi tarttua kuka vain kehosta ja ikääntymisestä kiinnostunut lukija.

Kirja koostuu neljästä osasta. Ensimmäisessä osassa, *Keho, kroppa, ruumis*, Kolbe käsittelee vanhenemista, kehosuhdetta, kuolemaa, kauneushanteita ja ylisukupolvisuutta. Toisessa osassa, *Tunteita, aisteja ja ruumiillisuutta*, liikutaan muun muassa perheen tapojen ja rituaalien, siivouksen ja kodin sekä luokkatunnuksien maailmoissa. Kolmas osa juontaa otsikkonsa *Elä satavuotiaaksi!* eräästä 1940-luvulla julkaisusta terveysoppaasta, ja osassa pureudutaankin terveysoppiin sekä keho- ja liikuntasuhteen niin positiivisina kuin kehohäpeää tuottavina asioina. Viimeisessä osassa, *Mieli, sydän,*

sielu, käsittelyyn astuvat teemat, joissa pääosassa ovat Kolben pohdinnat omasta aktiivisesta ikääntymisestä: muistaminen, vaikeneminen, luopuminen, vetäytyminen, ajatteleminen ja rakastaminen.

Kukin osa muodostuu lyhyistä luvuista tai kirjoitelmista. Lukuja voisi kutsua myös fragmenteiksi. Kunkin näistä fragmenteista voisi lukea omana kokonaisuutenaan. Toisaalta vain fragmenttien koko joukko ja niiden asettelu tietynlaiseen järjestykseen muodostaa kokonaisuuden, josta luku kerrallaan avautuu kirjan alaotsikossakin mainittuja matkoja ikään, mieleen ja minuuteen.

Oma keho, paras lähde

Kolbe (s. 12) kuvaa suhdettaan kehoonsa historioitsijana: ”Oma vanheneva keho on historian-tutkijalle oiva, suora ja konkreettinen lähde. Sen avulla voi valottaa ilmiöitä, joilla on laajempia merkityksiä.” Oma keho, Kolbe (s. 212) kirjoittaa, on myös ”paras ja välittömin lähde sekä minuun että aikakerrostumiin itsessäni”. Tutkimusotteena omakohtaisuus kuvastaa historiantutkimuksen suuntausta, joka on kiinnostunut niin sanotuista tavallisista ihmisistä ja heidän elämistään. Tätä suuntausta on kutsuttu muun muassa ruohonjuuritason historiaksi, historiaksi alhaalta päin ja tavallisten ihmisten historiaksi.

Keho onkin kirjassa eräänlainen lähtökohata ja sytyke kertoa historioita, ei niinkään tarinan päähenkilö, vaikka niin voisi kirjan nimestä päätellä. Kolbe (s. 13) kirjoittaa, että keho ja suhteemme siihen ”pitää sisällään monia historiallisia ja kulttuurisia kerrostumia”. Näin ol-

len kehon kulttuuriset merkitykset avaavat ovia paljon laajempiin aiheisiin, kuten hyvään elämään, kauneuteen, sairauteen, terveyteen, kuolemaan, vanhuuteen valmistautumiseen, kehon kantamiin kulttuurihistoriallisiin ja sukupuolittuneisiin merkityksiin, ylisukupolvisuuteen, häpeään ja ennen kaikkea siihen, miltä ikään-tyminen *tuntuu*. Kehollisuuden roolin kirjassa voisi kiteyttää Kolben (s. 36) sanoin: ”Kehoni on oman elämäni koelaboratorio.”

Kerronta liikkuu sujuvasti omakohtaisten pohdintojen ja yhteiskunnan välillä, esimerkiksi Kolben omista harmaista hiuksista ja hiussuhteesta kulttuurihistorialliseen pohdintaan kauneusihanteista. Välillä piipahdetaan antiikin Roomassa, Luran isovanhempien, appivanhempien ja vanhempien nuoruudessa ja vanhuudessa, omaishoitajana miehelleen toimineen Frederika Runebergin päiväkirjoissa sekä menneiden vuosikymmenten terveys- ja kauneusoppaiden neuvoissa.

Kirjassa tehdään myös Kolben sanoin ”luokkaretkiä” eli tarkastellaan suomalaista yhteiskuntarakennetta ja sitä, miten Kolben suvussa liikuttiiin luokasta toiseen: sysmäläisestä maalaiselämästä ja piikomisesta kaupunkiin tai venäläisestä yläluokasta vallankumouksen vuoksi Ruotsiin. Kolbe pohtii rehellisesti myös omaa keskiluokkaisuuttaan ja sen tunnusmerkkejä. Kaikessa tässä muodostuu hiljalleen kuva Laura Kolbesta, kirjan minäkertojasta.

Keho on kirjan kerronnalle ja erityisesti ikääntymisen pohdinnalle keskeinen. Kolbe (s. 143) kirjoittaa, että eliniänodotteen mukaan hänellä olisi elinaikaa vielä parikymmentä vuotta ja siinä ajassa ehtii vielä vaikka mitä, ”niin kauan kuin keho sen sallii”. Kehosta muodostuu kirjan edetessä vanhene- misen kokemuksen paikka ja väline: se tarvitsee enemmän lepoa ja hiljaisuutta, sen muuttuva olomuoto saa aikaan ihastusta ja harmitusta, se nauttii hoidoista ja hieronnasta ja se oppii elämään kroonisen suolistotulehduksen kanssa. Sen toiminnan hidastuminen ja jäykistyminen herättää muistoja myös omasta äidistä,

joka huokaili korkean ammeen äärellä, kun jal- ka ei taipunut sinne pääsyyn: ”Voi äiti, voi mei- dän jäykät jalkamme ja lantiomme!” (s. 113).

Ylisukupolvisuus

Kolbe kirjoittaa pääsääntöisesti omasta koke- muksestaan käsin, ei niinkään laajoihin histo- riallisiin aineistoihin nojaten, mikä sopii mai- niosti omaelämäkerralliseen tyyliin. Myös yli- sukupolvisuus, yksi kirjan läpikantava teema, rakentuu Kolben omakohtaisen kokemuksen kautta. Ylisukupolvisten tarinoiden kautta Kolbe pyrkii hahmottamaan, miten tapahtu- mat, mieli, kehonkuva, arki ja juhla, tunteet ja tapahtumat määrittävät hänen identiteettiään ja kokemusmaailmaansa (s. 212).

Kolbe käsittelee niin vanhempiensa kuin isovanhempiensa vaiheita. Kirjassa esiintyvät muun muassa isän äiti ja isän isä. Venäjän val- lankumousta paennut aristokraattinen Larissa- mumi jäi yksinhuoltajaksi isän isän Paul Kolben kadottua Stalinin puhdistuksissa 1938, ja hän vaikenä visusti vaiheistaan Venäjällä ja Neuvostoliitossa. Äidin puolelta esiintyvät kaupungistunut Anni-mummi ja luutnantti Lauri Heikkilä, joiden suhde pysyi lämpimänä loppuun saakka. Äiti, Helsingin Sanomien pitkäaikainen pakinoitsija Pirkko ”Pii” Kolbe ja ekonomisti-isä Boris Kolbe elivät myrskyi- sämmän ja eroon päätyneen liiton. Lapsuuden muistot Hangon huvilalta, jonne Olga-täti isän puolelta ja hänen puolisonsa Erkki Alhanko saapuivat viettämään kesälomiaan, innoittavat Kolben pohtimaan kirjassa luontosuhdettaan.

Kirjassa menneiltä sukupolvilta peritään niin huonekalut kuin minuuden ja kehosuhteen rakennusaineetkin. Kasvatuksen kulisseissa pe- ritään vanhemmilta malleja ja toisaalta halu- taan tehdä tietoisesti päinvastoin kuin omat vanhemmat. Ylisukupolvisuus ei kuitenkaan ulotu ainoastaan menneeseen. Se koskee myös tulevaa, ”joka meiltä jää kokematta”, Kolbe (s. 57) kirjoittaa. Seuraaville sukupolville maail-

ma on monimutkaisempi: ”Opiskelu, urat sekä sukupuoliroolit, yhteiskuntaluokat ja elämän-tehtävät eivät avaudu samalla selkeydellä kuin vielä vanhempien sukupolvelle. Täytyy jaksaa elää, jotta näkee kehityksen sunnan.” (s. 130).

Lopuksi

Kolbe kirjoittaa selkeästi, rehellisesti, suorasti, kauniisti ja koskettavastikin. Vaikka kirja on selvästi suunnattu suurelle yleisölle, siinä olisi hyvin voinut olla pieni luettelo lähteistä, jotka ovat Kolbea inspiroineet. Ne muutamat lähteet, joita kirjassa mainitaan, olivat tekstin seassa. Tämä tekee niihin palaamisesta työläämmän.

Alun perin tartuin kirjaan täysin otsikon perusteella, sillä kehollisuus on kiinnostava aihe. Omaelämäkerralliset kirjat päätyvät harvoin omaan hyllyyni, koska henkilöhistoriat eivät ole minulle mieluisinta luettavaa. Luku-kokemuksena Kolben kirja osoittautui kuitenkin paljon syvällisemmäksi kuin ensi silmäyksellä ajattelin, sillä kirja herätti omassa mielessäni vuoropuhelua kirjan kerronnan ja oman henkilö- ja sukuhistoriani välillä. Se sai minut pohtimaan omaa suhdettani vanhenemiseen, omaan sukuuni ja menneisiin sukupolviin.

Anna Ilona Rajala

Suomen Akatemian tutkijatohtori
Tampereen yliopisto